

'Romania Arrested' (1989).
Textielwerken
vormen een
groot onderdeel
van Ana Lupas'
oeuvre.

STIL VERZET

De Roemeense Ana Lupas verzette zich met haar kunst tegen het verlies van sociale cohesie en individuele vrijheid in een door communisme onderdrukt Roemenië. Haar werk is nu te zien in Amsterdam.

Door Susan Nortier

© 2024 Het Financieele Dagblad

'Coats to Borrow' (1989). De verbeelding van een netwerk van verzet: in de jas staan namen van leden van de kunstkring, waartoe Lupas behoorde.

FOTO: CARLOT FAVIERO

15 juni 2024 | FD Persoonlijk | 63
© 2024 Het Financieele Dagblad

'A

'Ana Lupas is in de tachtig, het is bijzonder om deze tentoonstelling nog met haar te kunnen maken', vertelt curator van het Stedelijk Museum Amsterdam Leontine Coelewij in een vergadering van het museum. Lupas bevindt zich beneden, Coelewij is de overzichts tentoonstelling samen met haar aan het opbouwen.

Een interview met Lupas is lastig doordat ze alleen Roemeens spreekt. Coelewij heeft de tentoonstelling uitgebreid met Lupas voorbereid en kan goed vertellen wat haar werk zo bijzonder en belangrijk maakt. 'Ze is erg betrokken en volstrekt eigenzinnig. Om haar werk vol te houden onder het communistische regime had ze behoorlijk veel doorzettingsvermogen nodig. Dat merk je aan haar, ze heeft iets onverzettelijks.'

Lupas werd in 1940 geboren in de stad Cluj, in de streek Transsylvanië, in een intellectuele familie. 'Sommingen waren professoren, anderen zaten in de politiek', vertelt Coelewij. Halverwege de jaren zestig kwam Nicolae Ceausescu aan de macht. 'Eerst dacht men in het Westen nog dat hij redelijk liberaal was, maar na een bezoek aan Noord-Korea raakte hij geïnspireerd door de totalitaire dictatuur.' Onder zijn communistische regime werd de intellectuele elite monddood gemaakt. Ana's vader

Haar kunst was gebaseerd op een concept, en de censuur kon er moeilijk vat op krijgen

15 juni 2024 | FD Persoonlijk | 64
© 2024 Het Financieele Dagblad

Ana Lupas voor een studie van een naaktnaam in 1959.

werd politiek vervolgd en familieleden werden gevangengezet. Geen gemakkelijke start voor Ana Lupas, die studeerde aan de kunstacademie in Cluj. Als kunstenaar besloot ze te doen wat binnen haar macht lag: zich met kunst verzetten tegen de onderdrukking. Ze koos voor niet-traditionele, moderne vormen van kunst.

'Ze was vanaf het begin op de academie al bezig met experimenteren', vertelt Coelewij. 'Textielkunst bestond vooral uit wandkleden en was figuratief, maar zij begon meteen in de derde dimensie te werken en maakte sculpturen. Halverwege de jaren zestig begon ze met haar installaties en acties. Doordat haar kunst geen figuratief schilderwerk was, maar abstract en steeds gebaseerd op een concept, kon de censuur er moeilijk vat op krijgen.' Dat was Lupas' geluk.

De overzichtstentoonstelling in het Stedelijk bevat vier van haar meest spraakmakende werken, waarin de elementen die zo typerend zijn voor haar oeuvre duidelijk terugkomen.

1. Coats to Borrow

Verweerde jassen aan oranje metalen kledingrekken vormen de installatie *Coats to Borrow*, die het Stedelijk in 2022 aankocht. Het is het vertrekpunt van de tentoonstelling. Lupas begon met *Coats to Borrow* in het laatste

15 juni 2024 | FD Persoonlijk | 65
© 2024 Het Financieele Dagblad

jaar van Ceausescu's regime. 'Er heerste een totale dictatuur en hongersnood, een vreselijke tijd. Men kon niet de straat op om zich uit te spreken, want er gold een demonstratieverbod. Toen heeft ze jassen gemaakt van gebruikte stoffen, met een etiket met haar eigen naam aan de binnenkant', aldus Coelewij. Lupas gaf de jassen door aan andere kunstenaars, die ook hun naam aan de binnenkant erin naaiden. De jassen symboliseren een netwerk van verzet. Ze verspreidde de jassen vooral binnen haar groep, Atelier 35, een netwerk van jonge kunstenaars die ze een platform wilde geven om te

'The Solemn Process' (1964-2008) is geïnspireerd op de Transsylvanische traditie om na de oogst kransen van korenhalmen te maken.

'Het werk heeft een enorme ambitie. Ik vond het zelfs interessanter dan veel minimal art'

15 juni 2024 | FD Persoonlijk | 65
© 2024 Het Financieele Dagblad

exposeren. 'Ze organiseerde veel exposities en symposia. Het was eigenlijk niet toegestaan, maar gebeurde buiten het zicht van hoofdstad Boekarest, in de provincie', vervolgt Coelewij. '*Coats to Borrow* is een heel rijk werk, waar van alles in zit. Vandaar zijn we lijnen gaan trekken. De lijn van verzet, van het gezamenlijke, van iets doen met een community, het aspect van textiel en het dragen.'

2. The Solemn Process

'The Solemn Process' is haar eerste werk dat ik in het echt zag, in Tate Modern, dat het aankocht. Ik dacht meteen: wow, dit is iets heel bijzonders. Het werk heeft een enorme ambitie. Het werk het even interessant of zelfs interessanter dan veel minimal art die ik ken', vertelt Coelewij.

De installatie bestaat uit 24 grote, metalen objecten en kwam in meerdere periodes tot stand. Geïnspireerd door de plattelandstraditie in Transsylvanië om na de oogst kransen van korenhalmen te maken, maakte Lupas in 1964

FOTO: PETER TILAKUS

15 juni 2024 | FD Persoonlijk | 65
© 2024 Het Financieele Dagblad

schetsen van soortgelijke objecten in minimalistische vormen. Ze vroeg de boerenbevolking van verschillende dorpen om de vormen te maken. Toen Lupas jaren later terugkwam, zag ze dat de vormen, gemaakt van stro, hout en hennep, in verval waren geraakt. Om het werk te behouden, ontwikkelde ze metalen omhulsel.

Naast deze omhulsels bevat de installatie ook een fotowand, die de totstandkoming van het werk in beeld brengt: trose boeren naast enorme kransen en pilaren. Het werk is een poging om lokale tradities te behouden en tegelijkertijd een verzet tegen het uiteenvallen van de plattelands-gemeenschappen door nieuwe landbouwcorporaties. Tussen de intellectuele elite en het platteland bestond in Roemenië geen grote kloof. Coelewij: 'Lupas ging vaak naar het etnologisch museum en had een inhoudelijke interesse in plattelands-tradities, de rituelen en vormen ervan.'

3. Humid Installation

Een ander bekend werk dat het Stedelijk toont, is *Humid Installation*, uit 1970. Op een hellende weide van 3000 vierkante meter nabij Cluj spande Lupas tientallen waalijnen, en ze vroeg honderd vrouwen om er kletsantel, witte lappen stof overheen te hangen. Ze bollen op door de wind en vormen een geometrisch patroon.

'De installatie heeft maar een dag bestaan en is een ode aan het alledaagse leven van vrouwen, het werk dat zij doen. Heel interessant, een vorm van landart op zo'n schaal, over vrouwelijke arbeid', vertelt Coelewij. Het Stedelijk

'Typisch voor Lupas is dat ze elementen steeds weer oppakt en doet een andere vorm geeft'

15 juni 2024 | FD Persoonlijk | 66
© 2024 Het Financieele Dagblad

'Humid Installation' (1970) is een ode aan het alledaagse leven en de arbeid van vrouwen.

hervormingen vonden plaats op die plek, waarbij veel doden en gewonden vielen. Het werk is een soort rouwmonument. Coelewij: 'Typisch voor haar werk is dat ze elementen ervan door de tijd heen steeds weer oppakt en een andere vorm geeft. Met ander materiaal, op een andere plek, waardoor het een nieuwe betekenis krijgt.'

toont foto's van de installatie en rollen stof om het tastbaar te maken. In 1991, na de val van de Berlijnse Muur en ook de val van het communistische regime in Roemenië, maakte Lupas een variant op het werk, *Memorial of Cloth*. Op het Universiteitsplein midden in Boekarest hing ze donkerrijze met bitumen bedekte lappen stof op. Veel protesten voor en tegen de democratische

15 juni 2024 | FD Persoonlijk | 66
© 2024 Het Financieele Dagblad

Links: 'Identity Shirt, Second Generation' (1969). Alles in Roemenië draaide om het collectief. Alleen wat je dicht op je lichaam droeg, was echt van jou.

ook een enorme materiaalgevoeligheid. Ze is vertrokken vanuit textiel en is toen allerlei kanten op gegaan: tijdelijke werken en acties, performance en site-specific werk. En het heeft altijd een enorme ambitie. 'Lupas' boodschap is er een van hoop.

Het werk van de Roemeense gaat volgens Coelewij heel eng over menselijkheid. Mens blijven, ook onder heel zware omstandigheden. En daarmee het verzet durven aangaan en daarin durven blijven geloven. 'In die zin is het een optimistische boodschap, in zware tijden', besluit Coelewij. 'Ik heb er veel respect voor dat zij dat is blijven doen.'

Mens blijven
Coelewij ziet twee interessante kanten aan Lupas' werk. 'Enerzijds is het heel conceptueel, want het gaat over mens-zijn, maar het heeft

'Ze is vertrokken vanuit textiel en is daarna allerlei kanten op gegaan'

15 juni 2024 | FD Persoonlijk | 67
© 2024 Het Financieele Dagblad

&
TENTONSTELLING

De overzichtsexpositie *On this Side of the River Elbe*, van Ana Lupas, is tot en met 15 september te zien in het Stedelijk Museum Amsterdam.

Midden en rechts: 'Humid Installation' (1970) heeft slechts een dag bestaan.

FOTO: MARK BELLOVER

15 juni 2024 | FD Persoonlijk | 67
© 2024 Het Financieele Dagblad